

Стефан Санџаковски

СВЕТИ СЕРАФИМ САРОВСКИ (1759—1833), И ПРЕПОРОД РУСКОГ НАРОДА

Дело спасења човека, микрокосмоса у космосу, и целе творевине, Христос је потврдио множењем светитеља. Руски народ је један од бројних христовосних народа. Он се предао Христу, ево већ 1000 година.

Време историјског живота Светог Серафима Саровског, обухвата период друге половине 18 века и прве половине 19 века. Период који је у знаку владавине руског цара Александра I. Чиме је обележена Александровска епоха? Одговором на ово питање и удубљивањем у тајанствену дубину личности Светог Серафима Саровског, откриће нам се тајна овог богонадахнутог Презвитера, као тајна радости Васкрслога Христа, која је једина моћна да оствари вазрожденије руског народа у Духу Светом.

Сложеност Александровске епохе у контексту руског културног развитка, веома је тешко одгонетнути у свој њеној разгранатости.

Године које претходе Александровској епохи, то је период 18 столећа, који је обележен најамничким односом руске стваралачке мисли према експанзивној западноевропској култури, која је сва у знаку владајућег волтеријанског система васпитања и образовања. Материјализам Запада разједа тело православне Русије. Из тих разлога, за руску душу наступа период искушења, раскола ума и срца. „То је било буђење срца... Али одједном долази продужетак: пре но што ће се пробудити мисао... Уобразиља још није била укроћена, још није прекаљена у умном искуству, у интелектуалној аскези“.¹

Карактер Александровске епохе је од судбинског значаја за будућу руску мисао и из једног другог разлога. Наиме, то је време цветања масонских ложа, у Русији, интерконфесионалног и надконфесионалног хришћанства, као и време Библијског друштва, које у другој деценији 19. века даје печат целокупном друштвеном животу. То је епоха тајних организација које су стремиле ка политичком преокрету. И напокон, епоха која снажно осећа жеђ за појавом облагодатењих интелектуалаца. У том напетом расположењу, оче-

¹ Георгій Флоровскій: Пути рускаго богословія, 1937 Париз

кивало се изнедривање прве стваралачке радости. И плодови су сазрели. Према Берђајеву, врхунац збивања у Александровској епохи, у односу на руску хришћанску проблематику представља сусрет двеју личности: Александра Пушкина, највећег песника у руској књижевности, и Серафима Саровског, највећег Светитеља Руске Православне Цркве. Сусрет који представља „проблем односа између генијалности и светости, између стваралаштва и спасења, неразрешен старим хришћанским сазнањем“.² И поред тога што је Берђајев претерао у свом закључку кога је очигледно извео чисто интуитивним путем, ипак нам он открива суштину узрока жеђи у руској души. Он је истина, занемарио чињеницу да је Светитељ критериј генијалности, и да се генијалност открива светошћу, као феномен који је стално присутан у Цркви, али је ипак одгонетнуо тајанствену жеђ као жеђ за светитељима и освећеном културом. Због тога се опет враћамо личности Светог Серафима Саровског који је задовољио жеђ свог народа, преобразивши се несебичном љубављу ка Тројици и ка људима.

Још у годинама безбрижног дечаштва, млади Прохор је дубински осазнавао онтолошку везаност човековог бића са Богом и са тог разлога сталну присутност Бога у свету. Неизглаголиво тајанство поменутих односа, бивало је изазов његовом уму и срцу за ревнонијим удубљивањем у неслућене просторе себе и света. Таквим својим здравоумијем, преображавао је своју природу, изнутра. Напустио је спољашњу форму битовања и прихватио се крстоношења као свог *modus vivendi*. Тако је почео стицати благодатну светлост изнутра. Мученички етос његовог страдалног бића, наслућује се још у периоду искушеништва, када се приликом оболења од водене болести, обратио свом брижном оцу Пахомију, речима: „Ја сам себе предао Господу нашем Исусу Христу и Пречистој Матери Његовој, Преблагословеној Деви Марији; нада мноштем нек буде света воља Божја“.³ Ове речи означавају његово судбинско одређење за живот по Богочовеку, а не просто одрицање од људске, у овом случају, лекарске помоћи. Из љубави према Спаситељу, одриче се своје воље, мудрим прихватањем Божанске воље за своју вољу. Из тог разлога он није обузет страхом због болести спољашњег човека, него је пун брига о здрављу унутарњег човека. Таквим самоодрицањем у име Христово, слободно се определио за благодатни и преображајни процес своје личности. Васпитан у духу православног персонализма, био је свестан личности као носитељке нествореног благодатног живота. Унутар личности и личношћу, остварује се обожење наше природе као наш крајњи циљ у животу. Поставши Бог по благодати и сачувавши јединитост, уникалност, своје личности, срцем је упијао зраке Божанске Лепоте. Сазерцавао је њен сјај и улазио у њене тајне. Овај анђео Саровске пустиње, је живео телом на земљи а духом је био грађанин Неба. Испунио се агапијским огњем Божанства, и не сакривајући то од других, богатио је њиме богољубиве вернике, чинећи их сведоцима својих тајанствених откривења.

² Николай Бердяев: Руская идея, Париз 1971 стр. 28

³ Н. Левитский Житие, подвиги, чудеса и прославление, преподобнаго и богоноснаго Оца нашего Серафима Саровског чудотворца. Москва 1905 г.

Чини ми се да смо ту нашли смисао његовог старчества, за које се годинама припремао мукотрпним истјазаванњем, најпре у пустињи и молитвеној исихији, а потом у хиљаду дана и ноћи проведених као столпник, у безмолвију и строгом затворништву, у страшним борбама са демонима. Круна његовог аскетског подвига су 12 виђења Пресвете Богомајке. То је време када се баћушка Серафим „показује не само као савршени монах и молитвеник, него и као чудотворац и исцелитељ, утешитељ и пророк, који је на основу тих особина одговарао представи о једном Старцу, какву је руски народ себи створио“.⁴

Као такав отац Серафим је живео снагом свога унутарњег подвига у непосредном дружењу са Богом, док је истовремено имао и јако осећање повезаности са страдајућим народом Христове Русије. Зато ће једном приликом овако одговарати на игуманову примедбу да претерује са примањем посета: „Ако ја затворим своја врата онима којима је потребна утеха, они ће се вратити жалосни, — а шта ћу ја тада да изнесем као одбрану пред судом Божјим“.

Оно што је отац Серафим чинио, својствено је само одличном знању Евангелија, какав је без сумње био он. Својим херувимским очима душе, опитно је сазерцавао Божанску Мудрост, кроз подвиг и учешће у евхаристијском животу Цркве Христове. Дакле апофатичким сазерцањем Божанских тајни, улазио је најдубље у њих. Зато, као тајновиделац открива нам есхатолошке димензије Христовог Тела. А као евхаристијско биће, он је доживљавао литургијску тајну као радост и као дар вечног живота. А вечни живот који извире из Светог Путира, за Светог Серафима јесте извор вечне радости. Таквим животом он је постао један од најомилјенијих мистагога у Цркви Христовој. А био је такав и из једног другог разлога: „умео је да шири радост непрекидне Пасхе“.⁵ Следујући древном светоотачком учењу, по коме је потребно да Света Евхаристија нађе свој продужетак у човековом свакодневном животу, он је сав свој живот трошио у Литургију после Литургије. Тиме је још једанпут посведочио човеку литургиоцентричност његовог бића, због чега се и сав његов живот у вечности наслућује као вечно саслужење у Небеској Литургији. Својом педагогијом по Христу, Свети Серафим нам је показао пут ослобођења од комплекса ауторитарности. Баћушка Серафим, проналази корење зла у дисармонији између телесног узраста и благодатног раста у познању Бога.

Он је био наоружан благодатним даром прозорљивости. Тим својим талентом знао је тајну људске душе јер „људско срце лежи једино пред Богом отворено и Бог га једини познаје. Што се тиче човека, који му се приближава, он види да је срце свакога појединца само један бездан“.⁶ Зато ће свом вазљубљеном духовном сину Мотовилову, на крају њиховог разговора о Духу Светом, у Духу Светом, открити ово: „Да ми сам Господ није открио твој живот, од рођења до смрти, ја не бих могао веровати да тако необичне душе уопште на земљи постоје. Твој ће живот бити пун чудноватих и не-

⁴ В. Зандер: Свети Серафим Саровски, стр. 31, Крагујевац 1980.,

⁵ Еп. Данило Крстић: Мистагошки значај Свете тајне евхаристије, Т. Погледи 1-3/1981, Београд

⁶ В. Зандер: Св. Серафим Саровски, стр. 34, 1980 Крагујевац

вероватних догађаја, јер световно и духовно код тебе је тако уско повезано да их је једва могуће раздвојити“.⁷

Свети Серафим, као аскета стреми страхоришћанском идеалу мучеништва. За њега је Бог „вечноживи и човекољубиви Бог, а врлина је божанска сила која се стиче покајањем и подвигом, док су страсти реално преховно тело, које треба убити на реалан духован начин, да би људско тело могло постати оно зашто је створено: храм Духа Светог“.⁸ Јер за њега, извориште демонске силе је понор палих ангела. Страсти унаказују образ Божји у човеку. Како би нам овај закључак био јаснији, навешћемо речи Светог Серафима, којима описује демоне на следећи начин: „Они су одбојно ружни; њихово познато насртање на Божанску благодат претворило их је у анђеле таме и незамислива чудовишта. Као духовна бића они поседују немериве моћи. Најмањи од њих могли би разорити Земљу, ако божанска благодат, њихову мржњу према створењу Божјем не би зауздала. Због тога они покушавају да творевину разоре изнутра, при чему настоје да човекову слободу окрену ка злу“.⁹ Старац нам је овим речима пренео своје искуство стечено у непосредном сукобу са демонским силама. Јер је он, молитвом спасавајући душе ослабљених, изазивао прозоморне реакције кнезова пакла. Они су га физички толико снажно ударали, да је он по његовим сопственим речима, носио целога живота ожиљак на својим леђима. „Осећам га као једну опекотну“,¹⁰ — говорио је он. Христов витез Серафим, у борби са нечистим силама очувао је чистоту образа Божјег у себи и спречио је да демонске силе мрака, претворе храм његовог тела уготовљен Духу Светом, у срам и гад. На тај начин, он је у Христу, Духом Светим, постао потпуно слободан. Поставши чедо Све-слободе, показао је крстоносном руском народу истински пут до слободе у Богочовеку Исусу Христу. Он је показао руском народу тајну проналажења слободе *изнутра*, као метод компензације, због ограничене слободе споља. Свети Серафим врши дубински снимак људскот ума и срца, и учи да има три различита типа воље које делују у човеку: „прва је воља Божја, — савршена је и носилац је оветости; друга је људска воља, која иако није безусловно штетна ипак сама по себи није агиоритска; трећа је демонска воља, која хоће нашу пропаст“.¹¹ Свети Серафим остварује основно начело спасења, објављено речима Светог Писма: „Царство Небеско на силу се узима и силовити га добијају“. Стремећи да живи животом праведника, Свети Серафим је био свестан потребе стицања свих хришћанских врлина. На врху јерархијски поређаних добродетељи стоји несебитна жртвена љубав, као залог за примање Духа Светог. Хитајући Христу у сусрет, разалео је свој преображени ерос, и целим својим бићем окренуо се Богу. Молитвено је отворио двери срца

⁷ Исто: 107 стр.

⁸ Јеромх. Др. Амфилохије Радовић: „Духовни живот по алфавитном патерику“, Богословије 1-2/1978, Београд

⁹ Владимир Лоски: Мистична теологија Источне Цркве, необјављен превод на српском са немачког језика ин. В. Ђорђевића.

¹⁰ В. Зандер: Св. Серафим Саровски, стр. 70, 1980 Крагујевац

¹¹ Владимир Лоски: Мистична теологија Источне Цркве, необјављени превод на српском са немачког, инж. Вл. Ђорђевића.

овог за чудесну и неизрециву тајну Оваплоћеног Бога, Логоса. Својим смирењем пред Богом, пред људима и пред самим собом, усвојио је понизност Отеловљеног Бога. У тој жеђи за Богом, сав се претворио у једно тајно ДА, упућено Богу, као одговор предвечном Божанском ДА, упућено човеку, као дар усминовљења. Јер је циљ Богочовековог понизног става, садржан у Божанској вољи да човек постане не просто „срећан човек“, него „блажени човек“. Из тог разлога, он је пламени поборник Христов, који непоколебиво захтева од нас стицање (стјажаније) Духа Светог, и да њиме стичемо духовни капитал.

Смирени Серафим је био личност која је у себи остварила божански мир пре грехопада прихватањем мира кога нам шаље човекољубиви Спаситељ. Стекавши мир изнутра, стварао је узвишену тихост споља. Природа је почела да се претвара у Едемски врт, а дивље звери су се пред светошћу старчевом, понашале по својој исконској природи пре греха наших Првородитеља. Бунтовне природне стихије су се смиривале пред смиреним бићем Саровског Подвижника. У временима невоља и несрећа, он је читаве покрајне спасавао, заустављао временске непогоде, прорицао је гладне године, заустављао харање колере, видео унапред Кримски рат, револуцију 1917 године... А тајна његовог смирења је у тајни његове молитвености. Јер према његовим сопственим речима, „да би се задобио дар унутарњег мира, мора се свим својим снагама одбијати демон неспокојства и увек чувати веселост душе“.¹² Он је то чинио молитвом. Заправо, он се није молио, он је сам постао молитва. Јер кад је једном у животу задобио молитвено тиховање, он га више никада није напустио. „Кад се крећеш или седиш, радиш или у цркви на богослужењу стојиш, улазиш или излазиш, молитву непрестано држи у устима и у срцу твом. Таквим начином призивања имена Божјег, наћићеш покој, достигнућеш духовну и телесну чистоту, и у тебе ће се уселити Дух Свети, извор свих блага који ће те усмерити ка светињи, у сваком благочешћу и чистоти“,¹³ саветује нам Свети Серафим Саровски. Ипак за молитву је пресудно наше посећивање храма Божјег. Посећивање храма Божјег јесте израз спољашњег богопоштовања које се присаједињава молитви која је израз унутарњег богопоштовања. Синтезом оба израза остварује се пунота молитвеног сусрета Бога са нама.

Из свега онога што смо до сада изложили о старцу Серафиму, можемо закључити да је он поседовао дар божанске мудрости, својствене великим Оцима Православља. Он је био учитељ Цркве, и оно што је учио, претходно је на самом себи искусио. Према томе његова теологија није била спекулативна философија, него радост живе речи која је текла из његове обожене природе. Даровима Духа Светог, Отац Серафим је сведочио Православље, као једину истинску философију живота у Богочовеку Исусу Христу. Да би смо остали доследни учењу Православне Цркве, по Старчевим речима, потребно је да се придржавамо правила Цркве, установљеним

¹² В. Зандер: Свети Серафим Саровски, стр. 33, Крагујевац 1980

¹³ Н. Левитский: Житие, Отца нашего Серафима Саровского, чудотворца, Москва 1905, стр. 171

на Светим Васељенским Саборима. Православни живот за Светог Серафима је жеђ за небеским ширинама живота после васкрсења. Са тог разлога, приликом исповедања најразноврснијих прешника, није говорио о паклу, него увек и само о блаженству будућег живота. Јер је Христос Бог, Женик, који се обручује са сваком хришћанском душом као са невестом својом. И Он ће њу повести ка спасењу, само Њему познатим путевима. Зато ће оцу Садовском рећи: „Никада не заборави, да си ти само сведок; судија је Бог. Које све грехове неће Господ у својој великој милости да опрости људима? Како ми можемо њима да судимо? Не, ми нисмо ништа друго до сведоци“.

Тајну благодатног дара, баћушка Серафим нам открива речима изговореним приликом исцелења његовог вољеног Михаила Мантурова: „уз помоћ благодати која ми је од Бога дана“. Овим речима нам јасно засведочава целомудрено прихватање благодатних енергија. Он се одлучно изјаснио да чудо никада не приписује својим сопственим силама. Он је болесника постављао у директно присуство Божје. У том активном дружењу са Светим Духом ковала се његова благодатна наука која ће касније постати животног импулс модерној руској теологији у њеном учењу о Духу Светом.

Старац, свој разговор са Мотовиловим о Духу Светом, започиње поруком да се смисао хришћанског живота садржи у стицању (стјажанију) Духа Светог. Јер, молитва, пост, бдење и остала хришћанска дела, по себи су добра, али се њима не остварује циљ новозаветног живота. То су само помоћна средства ка том циљу. Из тог разлога ни једно посебно добро дело не доноси плодове Духа Светог, *ако није учињено из љубави према Христу*. Остварење тог циља стављено је у руке страдајућих. Дух Свети је истина испослан свакој души, али боравак Свесилног у нама, је могућ у колико ми са своје стране, и на сваки начин, покушамо да Га задржимо. Треба да остваримо оно обећање: „*Ја ћу међу њима становати и бити њихов Бог, а они ће бити мој народ*“. Према томе, наш циљ, није да просто умножавамо број добрих дела, него да кроз њих колико је могуће више задобијемо веће дарове Светога Духа.

Значај овог Светог Старца за препород руског народа, видим у његовом духовном капиталу кога оставља својој „Светој Русији.“ Ово духовно благо, оставља се руском народу да би њиме купио Небо, и да му послужи као темељ за стварање, ако је Богу угодно, нове светодуховске културе. Он није теоретизирао, он је просто живео једном бесконачном слободом. Његов пример нас стално упућује на *унутарње* и на *сазнање* да је Царска слобода *унутра у нама*, ако је Свети Дух у нама.

Његови дарови назидавања, просвећивања, смиравања, тешења, лечења речју, делом, примером и молитвом, нису престали његовим упокојењем. „Благослов овог великог подвижника Христовог шаље се (и после смрти) не само Саровској пустињи и њој блиским местима, него и најдаљим местима Руске Православне Цркве, и целог света. Многи из далеких крајева долазе са страхом божјим у Саровску обитељ, како би се поклонили његовом пробу, молећи Бога за покој душе његове, и просећи његове молитве, о смирењу срца

њихових од светских лектира“.¹⁴ На крају чујмо његове речи упућене Дивејевским сестрама, а преко њих и целом руском народу: „Када мене више не буде, дођите ми на проб; долазите увек кад имате времена, и што чешће, то боље. Причајте ми све што вам је у души, чиме се мучите, шта вам се догодило, приђите ми пробу, приклоните се к земљи као живоме, и исповедајте, ја ћу вас слушати и престајаће ваша жалост. Гворите са мном као са живим, јер за вас ћу увек бити жив“.¹⁵

---

¹⁴ Общежительная — Саровскя пустынь, и достапамятные иноки ней, стр. 16, 1884 Москва

¹⁵ Н. Левитский: Житіе, Отца нашего Серафима Саровског, чудотворца; Москва 1905 г. стр. 4

